

Kirkkoon kuuluvien velvollisuus osallistua koulun uskonnonopetukseen perustuu lain nimenomaisiin säännöksiin. Täysi-ikäisillä ei tätä velvollisuutta kuitenkaan edellä mainittujen säännösten mukaan ole. Tämä puolustaisi sitä kantelussa esitettyä näkemystä, että kirkollisen opetuksen tulisi olla vapaaehtoista myös puolustusvoimissa. Toisaalta kirkollinen opetus puolustusvoimissa ei ole suoraan rinnastettavissa uskonnonopetukseen ja elämäkatsomustiedon opetukseen koulussa. Kirkolliseen opetukseen puolustusvoimissa sisältyy myös sotilaskoulutukseen läheisesti liittyviä elementtejä.

Pääesikunnan hankkimissa selvityksissä ei ole nähty tarvetta elämäkatsomustiedon ohjeistuksen muuttamiseksi. Puolustushaarojen esikuntien tietoon ei ole tullut valituksia siitä, että opetus olisi tältä osin ollut puutteellista. Tarkastuksilla saatujen tietojen mukaan elämäkatsomustiedon opetuksen laatu vaihtelee huomattavasti varuskunnittain. Sellaisissa joukko-osastoissa, joissa on enemmän elämäkatsomustiedon opetusta haluvia, on koulutuskin paremmin järjestetty. Selvitysten perusteella myös elämäkatsomustiedon opetuksen ohjeistuksessa ja oppimateriaalissa vaikuttaisi olevan edelleen kehittämisen varaa.

4

LOPPUARVIO

Myös sotilaalla on oikeus vapautua uskonnon harjoittamisesta riippumatta siitä, kuuluuko hän kirkkoon vai ei. Huolimatta aiemmasta kannanotostani käytäntö vaikuttaa edelleenkin olevan se, että tämä valinnanvapaus on vain kirkkoon kuulumattomilla. Myös Yleisen palvelusohjesäännön jumalanpalveluksia ja hartaustilaisuuksia sekä kenttähartautta koskevat kohdat ovat edelleen yhtä tulkinnanvaraisia kuin aiemman päätöksen tekohetkellä.

Käsitykseni mukaan kysymys uskonnon harjoittamiseen osallistumisesta tulisi puolustusvoimissa systemaattisesti järjestää samalla tavoin kuin sotilasvalaan ja sotilasvakuutukseen osallistuminen on jo nyt ratkaistu laissa. Eri vaihtoehtojen tulisi olla vapaasti valittavissa niin, että kirkkoon kuuluva voi osallistua tai olla osallistumatta uskonnon harjoittamiseen ja vastaavasti kirkkoon kuulumaton voi valita jommankumman vaihtoehdon.

Mitä tulee kirkolliseen opetukseen ja elämäkatsomustiedon opettamiseen, olennaista on, että molemmat opetusvaihtoehdot ovat aidosti tarjolla kaikissa varuskunnissa. Vastaavalla tavalla kuin aikuisopetuksessa yleensä, opetukseen osallistumisen tulisi olla valinnaista kohdassa 3.3. esitetyllä tavalla. Tällöin kirkkoon kuuluva tai siihen kuulumaton voi valita kumman tahansa vaihtoehdon.

Kuten edellä lainatussa Maapuolustuskorkeakoulun lausunnossa todetaan, mahdolliset epäselvyydet varusmiesten kirkollisten oppituntien ja niitä korvaavan elämäkatsomuksen opetussisällöstä olisi rat-

kaistavissa laatimalla kyseisistä oppitunneista riittävän tarkat oppituntikuvaukset ja pedagogiset käsikirjoitukset. Lisäksi tulisi harkita sitä Maanpuolustuskorkeakoulun lausunnossa esitettyä vaihtoehtoa, että erillisistä kirkollisen alan ja elämänkatsomustiedon oppitunneista luovutaan. Tällöin varusmiehille suunnattujen etiikkaa, ihmissuhdetaitoja sekä psyykkistä hyvinvointia käsittelevien oppituntien sisällön ja toteutuksen tulisi olla sellainen, että kaikki varusmiehet uskonnollisesta vakaumuksesta riippumatta voivat opetukseen osallistua.

Myös muun kirkollisen työn sisältöä ja mahdollisia muutostarpeita on syytä arvioida edellä esittämieni näkökohtien valossa.

Muut Luukkaisen kirjoituksissa käsitellyt kysymykset eivät ole antaneet aihetta laillisuusvalvojan toimenpiteisiin.

Kirjoitusten liitteet palautetaan päätöksen mukana.

Apulaisoikeusasiamies

Jussi Paju

Esittelijäneuvos

Raino Marttunen